

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

233 A 197 (5)

G E M E E N Z A M E

B R I E V E N ,

O V E R D E

G E B E U R T E N I S S E N V A N D E N D A G .

Retrahe res ad primam earum institutionem ;
et circumspectas in quibus et quibus modis
degeneraverint.

Baco de Verulam Serm. ad Fid.

T W E E D E S T U K .

Te 's **GRAVENHAGE ,**
BIJ A. P. VAN LANGENHUYSEN.

1831.

B aan A.

Er is, na onze laatste brieven, mijn Vriend! zoo veel voorgevallen, dat den stand der zaken heeft veranderd, dat ik het niet ondoelmatig oordeel nogmaals de pen op te vatten, om, afgaande op bekende feiten, met opzijde stelling van wenschen, die ten minste thans voor het tegenwoordig oogenblik niet te verwezenlijken zijn, zoo mogelijk eenig licht over onzen toestand te verspreiden, en eenige middelen van redding aan te wijzen.

De staat van Noord-Nederland of der Vereenigde Nederlanden toch is van dien aard, dat elk, die meent eenige kennis van dezelve te hebben, en eenige nuttige wenken te kunnen geven ten aanzien van hetgeen ten behoeve derzelve behoort te worden gedaan, niet langer zijne meening moet verbergen. Zonder verdere voorafpraak kom ik dan ook ter zake.

De scheiding van Noord- en Zuid-Nederland bestaat. Het Koninkrijk der Nederlanden is ontbonden. De Grondwet van dat Rijk is vernietigd. Weinige woorden zijn er noodig om deze drie stellingen te ontwikkelen.

Ik stel mij voor, in de eerste plaats, die drie punten aan te dringen, daarna den wettelijken en zedelijken toestand van Noord-Nederland open te leggen, om eindelijk

de middelen aan te wijzen, welke kunnen strekken, om den staat der Vereenigde Nederlanden op zoodanige grondslagen te vestigen, dat hij voortaan inwendige eensgezindheid en naar buiten werkende zelfstandigheid vereenigt.

De scheiding van België en Noord Nederland bestaat, en ingevolge de verklaring door de Staten Generaal der Nederlanden afgelegd, en door het gedrag der Mogendheden, en door de alom uitgedrukte begeerte der Natie, zoo wel in het Zuiden als in het Noorden.

De verklaring der Tweede Kamer van de Staten Generaal, in der tijd nog bestaande uit afgevaardigden van het Noorden en het Zuiden, behoeft geene toelichting. Scheiding was de begeerte der meerderheid; scheiding was het besluit dier Kamer.

De Mogendheden hebben, op het verlangen van den Koning der Nederlanden, een Congres bij een geroepen; aan hetzelfde is de vraag voorgesteld: of de tractaten van 1815 behoorden te worden gehandhaafd, dan wel, of met terzijdestelling dier verbindtenissen, door eene scheiding van Noord- en Zuid-Nederland, de vrede en rust van Europa niet voor alles moesten gelden? In *Engeland* heeft zich weldra de volksmeening zoodanig geopenbaard, dat er aan geene handhaving der stelsels van *restauratie*, *legitimitéit*, *autokratie*, en wat dies meer zij, was te denken.

Wellington, het hoofd van het Engelsch Ministerie, die persoonlijk moest hechten aan hetgeen in 1815 was bepaald, heeft zich genoodzaakt gezien zijne meest geliefkoosde denkbelden op te offeren, en heeft niet gearzeld in onderhandeling te treden met eenen afgevaardigden van het tijdelijk bestuur van België.

In *Engeland*, waar geene afscheiding denkbaar is tus-

schen de gevoelens van den Minister als burger en als staatsman, konde, na dergelijke handelwijze, het Ministerie, dat beurtelings de maatregelen van *Villele*, van *Martignac*, van *Polignac*, en eindelijk van *la Fayette*, had goedgekeurd, niet blijven bestaan.

Dat Ministerie viel, en werd vervangen door mannen, die de milde beginfelen, welke van dag tot dag meer veld winnen, zijn toegedaan. Van dat oogenblik af, was er aan geene tuschenkomst hoegenaamd, in de zaken der Nederlanden, meer te denken. Van de eene zijde hijschte op het vaste land van Europa, *Frankrijk*, de vaan der vrijheid, dat is, der gelijkheid van allen voor de wet, der medewerking van allen in de belangen van het land en van eene verantwoordelijkheid op elk die zich met eene openbare bediening belast; van de andere zijde, hechtte zich het magtig *Brittannië* aan die beginfelen, stond voor, niet alleen wat den vreemden betrof, het denkbeeld van *non interventie*, maar wilde daarenboven ook bij zichzelve de denkbeelden van den tegenwoordigen tijd in toepassing brengen, door eene Parlementaire hervorming daar te stellen, en als een goed huisvader, de belangen van den Staat te behartigen, door bezuinigingen, welke zoo wel de oogenblikkelijke belangen van het volk, als de voortdurende belangen van den Staat, gebiedend vorderen.

Deze toestand van *Frankrijk* en *Engeland* heeft, ondanks de tegenkantingen van ingewortelde misbruiken, een beslissende invloed op alle de Staten van Europa, maar in het bijzonder op den Staat der *Nederlanden*, wel in zoodanige gisting is, dat de rust van Europa daarmee op het naauwst is verbonden.

Het Congres, te *Londen* bijeen geroepen, heeft ook

met de daad de onafhankelijkheid van *België*, althans zijdelings, erkend. Het heeft een wapenstilstand, of ten minste, eene opschorling van vijandelijkheden aangedrongen, welke genoegzaam bewijst, dat de Mogendheden, het koste wat het koste, de rust van Europa willen bewaren, en zich zeker tegen de scheiding van Noord- en Zuid-Nederland niet gewapenderhand zullen verzetten.

Het is waar, er zijn Mogendheden, die nog de strekking der meening van de grootste menigte niet begrijpen, en dezelve, ware het mogelijk, nog zouden willen onderdrukken. Maar hun eigenbelang, het behoud van den Staat dien zij besturen, noodzaakt hen den wil van *Engeland* en *Frankrijk* te eerbiedigen.

Pruissen, *Rusland* en het onverzetbare *Oostenrijk* wapenen, trekken hunne legerbenden daar waar het gevaar zulks vordert, te zamen. Maar die Mogendheden, of liever de bestuurders derzelve, mogen zich gelukkig achten, indien zij den staat van zaken, zoo als die ten huncnt is, behouden.

Velen zijn er in het weinig samenhangend Rijk van den Koning van *Pruissen*, die gedenken aan de toezegging in 1813, aan het in nood zijnde Vaderland, gedaan, en aan de schrale wijze waarop die beloften zijn nagekomen.

Rusland herinnert zich hetgeen na den dood van *Alexander* in 1825 is voorgevallen, en denkt te zeer aan de uitgebreide takken, welke de zamenzwering van dien tijd door geheel *Rusland* had, om zich door geweld van wapenen tegen de leus eener billijke vrijheid te verzetten.

Rusland mag daarenboven gedachtig zijn, dat het oorlogzuchtig en moedig *Polen*, wanneer al de tegenwoordige opstand door geweld van wapenen zal wezen bedwongen, dan toch altijd in het toekomstige alleen dan

de kroon door eenen Russifchen Monarch, met gelatenheid zal zien dragen, wanneer het naar wettelijke en milde beginselen zal worden bestuurd.

Oostenrijk heeft iets eigenzelvigs, hetwelk genoegzaam is, om het als een' zelfstandigen staat te behouden. Maar aan de eene zijde vergt *Hongarije*, dat de Keizer van Oostenrijk vrijheidlievende beginselen aldaar in toepassing brenge; van de andere zijde zuchten de Italiaansche staten onder het juk van *Metternich*, en wachten slechts een geschikt oogenblik, om zich van de ketenen der *Weener Camarilla* los te maken.

Hoe zouden nu deze drie Mogendheden in dergelijken toestand, er aan kunnen denken, om tegen het levendvol *Frankrijk* en van kapitalen overvloeiend *Engeland* den krijg te voeren?

Canning, de onvergetelijke en onvergelykelijke *Canning* heeft het gezegd; ik ontrol de vaan der vrijheid, dat is, die van gelijkheid van allen voor de Wet, en van eenen wetrelijken Staat in geheel Europa, en geheel Europa is met mij.

Indedaad heeft dan ook aanvankelijk abhetgeen het Congres van *Londen*, dat zijn de diplomaten van alle groote Mogendheden, verrigtte, alleen gestrekt, om te erkennen eene afscheiding tusfchen Noord- en Zuid-Nederland tot behoud van den vrede in *Europa*.

En wat is nu het gedrag van Noord- en Zuid-Nederland zelf? Dit weegt meer, dan de invloed der overige Mogendheden, want het is bewezen, dat het kleinste volk, vol van volkgeest en burgerzin aan de grootste magten wederftand kan bieden — België heeft het eerst den kreet der fcheiding doen hooren: Noord-Nederland heeft er met geestdrift aan beantwoord. Ik heb reeds gezegd,

dat de Staten Generaal der beide afdeelingen van de Nederlanden de scheiding hebben uitgesproken: maar ik zoek minder den geest eener natie in eene vertegenwoordigende vergadering, door trapsgewijze verkiezingen bijeengeroepen, dan in zaken en daden, welke niemand kan loochenen.

Tegen wien heeft België de wapenen opgevat? Minder tegen het regerend huis van *Nassau*, dan tegen Noord-Nederland; minder tegen den persoon des Konings, dan tegen Noord-Nederlandsche meeningen; het zijn minder de regten, die het regerend huis zich aanmatigde, welke België in opstand bragten; maar het was het denkbeeld, dat Noord-Nederland te veel zijnen invloed deed gelden; dat de geliefkoosde neigingen van Noord-Nederland die van België verdrukten.

Van de andere zijde, was het er verre van daan, dat het Noorden in alles instemde met hetgeen het bestuur ontwierp; vele grieven zouden Noord-Nederland hebben ingebragt, indien de kreet uit het Zuiden opgegaan, hetzelfde niet had genoodzaakt, zich nauwer en nauwer aan het bestuur te hechten.

Bezuiniging in de huishouding van staat, vrijheid van handel, aanmoediging van het zeewezen, en vele andere onderwerpen zoude het Noorden met kracht hebben gevorderd. Maar het vreesde het bestuur in zijnen gang te belemmeren; en zweeg, of zelfs keurde menigmaal goed, wat het indedaad verwerpen en bestrijden moest.

Nauwlijks was intuschen de scheiding daar, of het deed zijne wenschen hooren, en toonde nu door het te wapen-loopen, niet om het Koningrijk der Nederlanden te verdedigen, maar om den grond van de oude vereenigde Nederlanden te beschermen, en om te herkrijgen zijne

oude zelfstandigheid, daar voor, maar ook daar voor alleen alles te willen opofferen.

Voorbijgaande weifeling, geboren uit verkeerd ontworpen maatregelen ten aanzien der financiën, bewijst hier tegen niets. Misnoegen of vooringenomenheid tegen dezen of genen Minister kunnen hierbij al mede in aanmerking komen. Vrijwillige opoffering en algemeene goedkeuring eener gedwongen' leening, bewijzen echter genoegzaam, wat de natie over had tot behoud van hare zelfstandigheid, en dragen de blijken van de begeerte, om die zelfstandigheid te handhaven, al ware het ook, dat door het bestuur aanvankelijk tot hetzelfde einde verkeerde middelen waren gebezigd.

Alles bewijst dus, dat de scheiding van Noord- en Zuid-Nederland, althans voor het tegenwoordige, bestaat, zoo wel door den uitgedrukten wil van wijlen de wettelijke vertegenwoordigers van die landen, als door de toestemming der Mogendheden en de blijkbare begeerte der beide volken.

Ware het hier mijne bedoeling in het afgetrokkene, de vraag der scheiding te beschouwen; ik zoude mij noch door de meening der gewezen Staten-Generaal, noch door die der Amsterdamsche koopmansbeurs van mijn gevoelen laten aftrekken. Ik geloof, dat de vereeniging van Noord- en Zuid-Nederland innig had kunnen zijn. Ik geloof, dat wanneer men de geliefkoosde neigingen der beide deelen van het schoone Rijk der Nederlanden met beleid had weten te ontzien, geene scheuring thans zoude bestaan, en dat de vereeniging, tot gemeen welzijn had kunnen strekken. Ik wil niet ontveinsen, dat de kroon der Nederlanden op het hoofd van een lid uit het Huis van *Oranje*, mij een middel scheen om aan dien Staat eenen rang onder de Mogend-

heden te verzekeren, welke tot behoud van de rust van Europa, en tot opwekking van nationalen trots voor elk ingezeten van dat Rijk, konde strekken. Maar wenschen, bespiegelingen en neigingen moeten wijken voor feiten; en de scheiding, ik meen het te hebben aangetoond, bestaat althans voor het eerstvolgend tijdperk.

De vraag wordt derhalve nu: welke is de wettelijke en de zedelijke toestand van het getrouw gebleven Noord-Nederland, en welke zijn de middelen om dat Rijk zoodanig te vestigen, dat het inwendig eendragtig zij, en uitwendig eerbied inboezemt? Tot de beantwoording dier vragen ga ik nu over.

Het Koninkrijk der Nederlanden is ontbonden. Hetzelve bestond door de vereeniging der Vereenigde Nederlanden met Braband, Luikerland en het Groot-Hertogdom Luxemburg.

Voor die vereeniging was er zoodanig Koninkrijk niet. Door de vereeniging is het ontstaan. Met de afscheiding is het vervallen.

Niemand kan met redelijkheid hieraan twijfelen. Er was een Souvereine Staat der Vereenigde Nederlanden; er waren gewesten, voormaals aan andere Rijken behorende, daarna met *Frankrijk* vereenigd; deze gewesten waren door het gewapend Europa ingenomen, en er was een besluit van dat gewapend Europa, dat die laatste gewesten geen deel van *Frankrijk* meer zouden uitmaken. Zij werden met de Vereenigde Nederlanden, onder het Koninklijk gezag van het Huis van ORANJE, een en dezelfde Staat, een en hetzelfde Rijk met de Vereenigde Nederlanden; dat Rijk is ontbonden.

Het eerste gevolg van deze ontbinding is noodwendig de vernietiging der Grondwet, voor dat Rijk ontworpen en door hetzelfde aangenomen.

Wij treden hier niet in het onderzoek, in hoe verre die Grondwet voor België immer heeft kunnen verbindend zijn. Zij is nageleefd; zij bestond; zij heeft ten deele gewerkt, maar door de afscheiding bestaat zij niet meer.

Om dit laatste aan te toonen behoef ik slechts een oog in die Grondwet zelve te slaan. *Art. 1* en *2* bevatten de zamenstelling van het Koninkrijk der Nederlanden, reeds boven door ons omschreven. Een ieder kent genoeg de bepalingen van deze artikelen, dan dat ik mij, bij eene opsomming der onderscheidene Provinciën, waaruit het grondwettig Koninkrijk bestond, behoef bezig te houden.

Alles is, naar aanleiding van den staat van dit Rijk, ingerigt. Bij *art. 30* is het inkomen van den Koning, in evenredigheid van het Rijk aan het hoofd waarvan hij stond, geregeld en bepaald. Bij *art. 52* is de inhuldiging van denzelfden, beurtelings in Noord-Nederland en in België vastgesteld. Bij *art. 71* is er een Raad van State opgerigt, waarvan de leden uit de onderscheidene deelen, bij *art. 1* en *2* opgesomd, zoo veel mogelijk moesten worden gekozen. Bij *art. 79* is de zamenstelling der vergadering van de Staten Generaal uit de onderscheidene Provinciën geregeld, en bij *art. 101* is dien overeenkomstig vastgesteld, dat deze vergadering, op dien voet bijeen gebracht, geen besluit konde nemen, ten zij meer dan de helft der leden tegenwoordig ware.

In de daad elk, die onbevooroordeeld den staat van zaken na de afscheiding overweegt, vindt in deze bepalingen een overtuigend bewijs, dat na de ontbinding van het Koninkrijk der Nederlanden, er geene wettige vergadering van volks-vertegenwoordigers meer bestaat.

Art. 175, bepallende de zamenstelling van den Hoogen Raad, en *art. 202*, hetwelk de benoeming van de alge-

meene Rekenkamer regelt, bij welke beide artikelen is vastgesteld, dat de leden dezer ligchamen zoo veel mogelijk uit alle Provinciën van het Koninkrijk der Nederlanden moeten worden gekozen; beide deze artikelen, zeg ik, toonen met vele andere, dat, na de ontbinding van dat Rijk, in een' wettelijken zin, de Grondwet der Nederlanden is vernietigd.

Over dit onderwerp is dan ook een ieder zoo het schijnt van hetzelfde gevoelen. Allen begrijpen althans de noodzakelijkheid der vestiging eener nieuwe staatsregeling; en zoo de natie met gelatenheid en onderwerping aanziet, wat thans door den Koning en de Leden der Staten Generaal uit de Noordelijke Provinciën wordt vastgesteld, is zulks alleen, omdat men liever behoudt de schaduw van eene vertegenwoordiging, dan een Dictatoriaat te verkrijgen.

Maar te beweren, ik heb het reeds vroeger gezegd, de Grondwet werkt, voor zoo ver zij werken kan; hetgeen niet in toepassing kan worden gebragt, slaapt, en er is voor het Noorden, door vereeniging van Koning en Vertegenwoordigers, een op den duur bestaانبare wetgevend magt; dit strijdt met de waarheid, en met den waaraachtigen wil van het verlichtste deel der Natie. Zij die dit dwaalbegrip voorstaan, gaan van een valsch standpunt uit, zij zeggen: de opstand en afval van een of meer Provinciën kan regtens niet tot ontbinding der instellingen leiden; maar dit is de staat niet waarin wij verkeerden; Noord-Nederland heeft toch de afscheiding erkend, het heeft zijne zonen opgeroepen ter verdediging alleen van den oud vaderlandschen grond, het heeft de Belgen uit zijne vertegenwoordiging en van zijn bestuur geweerd, en dus de scheuring en ontbinding van het Rijk helpen voltooijen, en er is alzoo aan geen' tijdelijken afval of plaatselijken opstand meer te denken. Herinner n ook het konink-

lijk besluit omtrent het Groot Hertogdom Luxemburg, en beslis of met schijn van rede kan worden beweerd, dat de grondwet van 1815 nog is verbindend gebleven?

Ik meen dus genoeg gezegd te hebben, om aan te toonen, dat Noord-Nederland thans mist een wettelijken staat van zaken. Ik ga nu over om den zedelijken toestand van het land beschouwen.

Die stand van zaken is niet zoo als die was onder onze voorvaderen, toen zij zich van het *Spaansche* juk hadden vrij gevochten. Toen voelde zich de Natie vol van jeugdige kracht. Toen wist zij en had zij ondervonden, dat men, met een' vasten wil en met bereidvaardigheid om alle opofferingen te brengen, aan de grootste magt weerstand konde bieden. Europa was verstomd over de stoutmoedigheid der *Nederlanders*, en het vreesde den leeuw, die zoo zeer de kracht zijner klauwen had doen gevoelen. Die toestand gaf de overtuiging aan de Natie, dat zij konde, wat zij ernstig wilde. Die toestand boezemde eerbied en vrees in aan elk die geneigd mogt zijn *Nederland* aan te vallen.

Thans, helaas! verkeeren wij in geheel andere omstandigheden; Europa heeft België aangezien, als of het met Noord-Nederland vereenigd, onder het harde juk van Noord-Nederland was gebragt.

België is den opstand begonnen. België heeft weerstand aan onze krijgsbenden geboden. België heeft den schijn van zich van ons vrij gevochten te hebben; en wij hebben den schijn van magteloos te zijn geweest om België te bedwingen.

Het gevolg hiervan is, dat Europa ons kracht en beleid ontzegt. Al hetgeen tot dus verre en na den afval is voorgevallen; met welke kracht Noord-Nederland in deze oogenblikken zich ook heeft ontwikkeld, weegt niet in de beoordeeling van Europa over Noord-Nederland.

Een ongelukkige aanval op *Brusfel* is beproefd; daarna van voet tot voet terug gedrongen, heeft het den schijn als of Noord-Nederland zich gelukkig mogt rekenen, dat *België*, zonder bestuur, zonder zelfstandigheid, en voornamelijk zonder geld, geene poging doet om ook een' inval in Noord-Nederland te wagen.

Ik wil hier niet opsommen, hoe zeer de begeerte van het regerend Huis van *Oranje*, om *België* onder zijn gebied te houden (eene begeerte waarin ik deel), en van de andere zijde, de uitgedrukte wil van den handelstand in Noord-Nederland, om op zich zelven te staan, hebben zamen gewerkt, om krachtvolle maatregelen, 't zij die strekken om met geweld te bedwingen, of door redenen te overtuigen, tot dus verre nutteloos te maken. Maar ik moet doen opmerken, dat de geheele gang van zaken heeft gestrekt, om inwendige moedeloosheid te doen ontstaan, en om uitwendig ons aan vernedering bloot te stellen.

Gaarne erken ik, dat het regerend Huis zich in moeilijke omstandigheden heeft bevonden; en hoezeer ik, van den aanvang des opstands in *België*, andere maatregelen had verlangd dan die genomen zijn; zoo wensch ik echter van welke zijde men ook de zaak beschouwt, voor eeuwig uitgewischt te zien den blaam, die onbedachtzaamheid of kwaadwilligheid, op de Leden van het doorluchtig Huis van *Oranje* zouden kunnen werpen. Een ligtvaardig oordeel van de daden van anderen is altijd ongepast en ongeoorloofd. Een ligtvaardig oordeel zoude hier dubbel ongepast en ongeoorloofd wezen, daar de drijfveren en beweegredenen der handelingen onbekend zijn. Het beste en edelste besluit kan tot verkeerde maatregelen aanleiding geven, en dikwerf deed een enkel onvoorzigtig

woord de verheven' waarde van eene fiere daad misken-
nen.

Oranje en Noord-Nederland behooren innig verbonden te blijven, of het is met onze onafhankelijkheid gedaan.

Maar des niet te min behoort men zich niet te ontveinzen, den wezenlijken staat van zaken ook in het Noorden. Ook daar gedenkt men het gelegenheids besluit van 1815. Ook daar gedenkt men de toepassing van dat besluit in 1827 en 1828. Ook daar gedenkt men de invoering der conflicten, bij Koninklijk besluit. Ook daar gedenkt men de boodschap van 11 December 1829, heilloozer herinnering. Ook daar brengt men zich voor den geest de maatregelen omtrent de finantien genomen, en niet minder die omtrent het onderwijs.

Noch vrijzinnigen, of zoo als men ze gewoonlijk noemt, liberalen, noch Katholijken, vergeten de besluiten van 1825; en beide keuren eenstemmig af den maatregel ter dier tijd genomen, dat men aan het vaderlijk welbehagen de bevoegdheid ontnam om de kinderen buiten 's lands in de voorbereidende wetenschappen te doen onderwijzen.

Ontveinzen wij het ons niet: de leerstellingen omtrent eene magt boven en buiten de Grondwet, hebben eenen diepen indruk gemaakt op de gemoederen; ook van een groot deel der Noord-Nederlanders.

In der tijd heeft men zich verwonderd over de vereeniging der liberalen en katholijken in het Zuiden. Men heeft die vereeniging als monsterachtig uitgekreten. Ik beoordeel ze niet. Maar dit weet ik, dat een bestuur zich te vergeefs in bespiegelingen verdiept, wanneer zaken spreken.

De vereeniging der liberalen en der katholijken was in België het verbond der zwakken tegen den sterke,

en eene dergelijke coalitie zal zich altijd vertoonen wanneer de zwakkeren aan misbruik van magt kunnen denken. De leerlingen van *Voltaire* vereenigen zich geradelijk met de navolgers der *Bonifaciussen* en der *Gregoriusen*, wanneer beider belang de bestrijding van een' gemeenschappelijken vijand vordert, en het is slechts na de overwinning dat de beide geëllieerden de wapenen tegen elkander keeren. De geschiedenis levert vele voorbeelden van dergelijke monsterachtige verbonden, die niets gemeens hadden dan den haat tegen eene derde overweldigende mogendheid. Wij zien thans in Ierland, eene vereeniging der *Orangemen* en der katholieken. *Mirabile dictu!*

Men wachte het oogenblik niet af, dat zich in het Noorden hetzelfde vertoone wat in het Zuiden bestond, en al waren mijne woorden die des roepende in de woestijne, des niet te min moet ik zeggen, dat op het tegenwoordig-oogenblik noch liberalen, noch katholieken, gerust zijn omtrent den loop der zaken in Noord-Nederland.

En geen wonder voorwaar! want alom heeft men den geest van het Zuiden aan het Jesuitisme of aan het Jacobisme toegeschreven. Altijd heet het eene factie, welke zich tegen het bestuur verzette, en de voorstanders der regering hebben steeds meer dan door bondige redeningen met deze namen de oppositie bestreden.

Het gevolg dezer wijze van beschouwing van het bestuur is noodwendig, dat men eene vijandelijkheid heeft meenen te bespeuren bij de regering tegen al wat men noemt katholiek en liberaal; en er heeft weinig aan ontbroken, of men zoude van den droevigen burgeroorlog welken wij beleven, een oorlog van beginselen of van religie hebben gemaakt.

De stand van zaken in het Noorden is dus van dien

aard, dat de grootste menigte wel afkeerig is van den opstand in België; wel alle krachten wil inspannen om te behouden wat te behouden is; maar toch mist die een dragtige verknochtheid aan de regering, welke alleen een' zekeren waarborg oplevert voor het duurzaam behoud van den Staat.

Ik meen hiermede genoegzaam te hebben geschetst, want indien ik in bijzonderheden wilde treden, zoude ik een boekdeel kunnen vullen van den zedelijken toestand van Noord-Nederland.

Ik moet nu onderzoeken wat er in dezen wettelijken en zedelijken staat van het land te doen valt, om die een dragt te scheppen, welke ons inwendig gerust, uitwendig sterk kan maken.

Ik stel voorop, dat de geest eener natie zijnde opgewekt, dat een volstrekt punt van vereeniging zijnde daargesteld, als van zelve inwendige rust en ontzag ten aanzien der vreemden wordt geboren.

Om daartoe nu te geraken baten weinig gelegenheidswetten, zoo als men onlangs heeft ingevoerd; derzelver werking is uit den aard of geheel plaatselijk of nietig. Zij geven geene kracht. Zij stroken niet met een nationaal bestuur, en zij hebben zeker dit nadeel, dat de vreemdeling den Staat wankelbaar beschouwt die van de zelve moet gebruik maken.

Neen! wanneer een maatschappelijk verdrag is uiteengerukt, dan is er voor den Vorst slechts één middel hetwelk sterkte geeft, dat is, zich te werpen in de armen van het volk. Elk constitutioneel Monarch die zich, zoo als hier, toevallig in den toestand bevindt, dat de bestaande Grondwet niet meer werken kan, is altijd geregtvaardigd wanneer hij een beroep op het volk doet.

Daardoor behaalt hij een dubbel voordeel: van de eene zijde vereenzelvigt hij zich met de natie die hij bestuurt, omringt zich met alle de krachten welke die natie kan bijeen brengen, en toont hij een bepaald vertrouwen in dezelve te stellen. Van de andere zijde, is hij het niet meer alleen, die tegenover de vreemdelingen staat, maar is het de geheele natie met hem.

Het doet mij leed, dat ik eenigermate moet verschillen met eenen staatsman, wiens denkbeelden ik anders op, hoogen prijs stel. Ik bedoel den *Graaf van Hogendorp*, een man, die aan het hoofd staat der redelijke vrijzinnigen in de *Vereenigde Nederlanden*, en wiens naam alleen, na hetgeen hij voor het Vaderland heeft gedaan, een niet onaanzienlijke kracht aan zijne gevoelens mededeelt.

De edele Graaf meent, dat eene dubbele Kamer van de thans bestaande Staten Generaal, eene nieuwe staatsregeling zoude kunnen tot stand brengen. Na hetgeen wij boven hebben gezegd omtrent de onbestaanbaarheid van de tegenwoordige Kamer, lijdt het inderdaad geen twijfel, of eene dubbele Kamer zoude hetzelfde beginsel van onwettigheid medebrengen.

De Graaf van *Hogendorp* schijnt dan ook in het midden te laten, of eene oproeping van stemgerechtigden niet noodzakelijk zoude zijn, en ik meen, dat eene enkele aanmerking voldoende zal zijn, om elk, die van een tegenovergesteld gevoelens mogt wezen, van die noodzakelijkheid te overtuigen; en deze aanmerking is, dat alleen door de Natie zelve, aan het hoofd van den Staat die kracht en medewerking kan worden gegeven, welke noodwendig wordt vereischt, om met de daarstelling van nieuwe instellingen den nationalen geest, volksgeest of burgerzin, of hoe men het anders noemen wil, op te

wekken, en om onmisbare hervormingen, waardoor yeller belangen zullen worden geschokt, in te voeren.

Ik heb nu aangewezen den wettelijken en zedelijken toestand der Natie, en eindelijk doen opmerken, hoe de geest derzelve kan worden opgewekt, en ik zoude nu moeten onderzoeken, welke instellingen Noord-Nederland voor het vervolg behoeft. Alvorens ik echter daartoe overga, moet ik mij nog de aanmerking veroorloven, dat hoe kleiner eene natie wordt, hoe meer zij afsteekt bij magtige naburen, hoe meer het noodzakelijk is, dat elk ingezetenvoldaan zij van den toestand, waarin het land zich bevindt, en dat een ieder daaraan iets meer hechte dan wel aan zijn materieel en stoffelijk belang. In een klein en krachteloos land, moet men uit den aard der zaak, zoo vele teleurstellingen ondervinden, zoo vele vernederingen verduren, dat het daar, meer dan elders noodzakelijk is, dat men binnen 's Lands eene vergoeding vindt voor hetgeen de buitenlandsche overmoed doet lijden.

De mensch in de maatschappij is even als in zijne bijzondere betrekkingen, gehecht aan neigingen, mischien wel aan vooroordeelen, en bij de regeling derhalve van een maatschappelijk verdrag, moeten die neigingen, zelfs die vooroordeelen meer of min worden ontzien.

De gesteldheid van eene natie ten dien opzichte hangt vooral in den tijd, waarin wij leven, veel af van hetgeen elders plaats grijpt, en men zoude een' groven misstap begaan, bij het vaststellen van maatschappelijke instellingen, wanneer men over het hoofd zag, hetgeen bij naburige volken ten aanzien dier instellingen is verordend.

De *Graaf* VAN HOGENDORP heeft met groote trekken de beginfelen aangeteekend, waarop eene nieuwe grondwet behoort te worden gevestigd.

Ik kan mij daarmede grootendeels vereenigen; maar ik meen echter eenige punten in overweging te moeten geven, welke naar mijn inzien, tot vestiging van een stevig Staatsgebouw, op hechte grondzuilen gevestigd en geheel op nieuw opgetrokken, noodzakelijk zijn.

Het eerste, hetwelk bij mij in aanmerking komt, is eene nieuwe verdeeling van het grondgebeid. Niemand, die de kaart van Noord-Nederland voor zich legt, zal daarop vinden eene zoodanige verdeeling van Provinciën en arrondisfementen, als de natuur van het land en de loop der rivieren schijnen aan te wijzen. Hierin eene verandering makende zal men veel kwaads voorkomen. Men zal meer den band van het geheele Rijk toetrekken, en vooral den nadeeligen provincialen geest vernietigen.

Ik weet, dat de uitvoering van dezen mijnen wensch aan moeilijkheden onderhevig is; en ik breng denzelven dan ook alleen bij, ter overweging.

Maar er is een punt van het hoogste belang, hetwelk ik niet onopgemerkt kan laten, en dit bestaat daarin, dat het getal der vertegenwoordigers behoort geëvenredigd te zijn, aan het getal der kiezers.

Ik omhels geheel en al het denkbeeld van den Graaf *van Hogendorp*, om te hebben eene onmiddelijke verkiezing voor de Staten Generaal, voor die der Departementen of Provinciën, en voor de Stedelijke Besturen. Had den wij regelrechte verkiezingen gehad, de Belgische omwenteling had het schoone rijk der Nederlanden niet vernietigd, en de eer van Vorst en Volk ware bij den vreemde niet zoo deerlijk op het spel gezet. — Zonder regelrechte verkiezing, is er geene ware vertegenwoordiging; zonder dezelve is het onmogelijk om dien volkgeest op te wekken, welke volstrekt wordt vereischt, tot instand-

houding van de onafhankelijkheid van Noord-Nederland. Ja, ik durf gerustelijk verzekeren, dat bij het behoud van tragsgewijze verkiezingen, zich bij het jeugdige, dat is het krachtigste deel der Natie, een tegenstand (oppositie) zal ontwikkelen, welke niet tijdig ingewilligd den grond zoude doen schudden.

Onmiddellijke verkiezingen moeten er, 't zij vroeger, 't zij later komen, en het getal der verkozenen moet geëvenredigd zijn aan het getal der stemgerechtigden, want eens vooral te bepalen, *Holland* zal 22 vertegenwoordigers en *Zeeland* er slechts 4 hebben, dat is, de gebeurtenissen vooruitloopen, en voors'hand klagten doen geboren worden, welke op regt en billijkheid zullen zijn gegrond.

Neemt een landschap in bevolking, in handel of in fabriekwezen toe; neemt een ander daarin af, dan behoort de vertegenwoordiging daar naar gewijzigd te worden. Indien men dus eene vlottende vertegenwoordiging instelt, geëvenredigd naar het getal van hen, die eene bepaalde som in de belastingen betalen en hierdoor kiezers kunnen zijn, dan heeft men voortdurend eene vertegenwoordiging, welke gewijzigd is, naar de belangen der landschappen.

Ik heb reeds opgemerkt, dat ik mij hecht aan hetgeen de *Graaf* VAN HOGENDORP heeft voorgesteld. Ik laat dus menig punt door hem aangedrongen, onaangeroerd, en zal vooral niet in het breede over de financiën uitwijken, maar wil ten dien aanzien, toch hebben aangeteekend, dat het niet genoegzaam is, eene openbaarheid te willen, voor hetgeen het Rijk in het algemeen betreft, maar dat zulks ook volstrekt noodzakelijk en onmisbaar is, bij de plaatselijke onslagen en uitgaven.

Wat ten dezen aanzien elders plaats heeft is mij onbewust, maar dit weet ik zeker, dat zoo de begrootin-

gen der gemeente, waar gij uw verblijf houdt, waren openbaar gemaakt, de ingezetenen met oneindig minder lasten zouden zijn bezwaard geweest. De openbaarmaking alleen zoude genoegzaam tot teugel hebben verstrekt, om het plaatselijk bestuur van menige roekeloze uitgave terug te houden.

Maar ik zal hierna met één woord op de financiën moeten terugkomen, en bepaal mij dus bij de beginselen, welke eene nieuwe staatsregeling behoort te bevatten.

De verantwoordelijkheid der Ministers wil ook de *Graaf van Hogendorp* hebben erkend, en geen wonder voorwaar, want hij heeft te heldere denkbeelden van een vertegenwoordigend stelsel, dan dat hij dezen waarborg zoude miskennen.

Maar de beoordeeling dier verantwoordelijkheid; de toepassing der wet, die dezelve regelt, te willen opdragen aan een regterlijk Kollegie, aan een zoogenaamden Hoogen Raad, ligt geheel en al buiten het denkbeeld, hetwelk men aan die verantwoordelijkheid moet hechten.

Indien men een Minister ter verantwoording roept, waartoe de tweede kamer der Staten Generaal of de Vertegenwoordigers der Natie bij magte moeten zijn, is zulks minder om eene bepaalde misdaad, bij de strafwet uitgedrukt te doen boeten, dan om maatregelen van het bestuur, waartoe de vertegenwoordiging niet geroepen is mede te werken, en welke den staat in minachting, in gevaar of andere dergelijke moeilijkheden hebben gebracht, ter beoordeeling der eerste kamer, kamer der pairs of hoe men dit ligchaam anders noemen wil, te brengen, en door die beoordeeling den onberaden, of roekeloozen Minister des Konings van het bestuur te weren.

Om dit denkbeeld wel te bevatten, behoort men zich

voor alles in het hoofd te zetten, dat den Koning *in geen geval* eenige nadeelige maatregel kan worden geweten; dat de Koning staat op zoodanige hoogte, dat nimmer eenige daad van bestuur Hem ten laste kan worden gelegd; en dan zal men vinden, in de verantwoordelijkheid, zoo als wij die verstaan, een' waarborg tegen het misbruik der prerogativen, welke aan den Koning zijn gegeven.

Een voorbeeld zal ons denkbeeld nader ophelderen. Laat ik eens aannemen, dat de Koning goedvond, gratie te verleen en aan alle misdadigers: niet de Vorst zoude deswege voor de maatschappij aansprakelijk zijn, maar de Minister, die niet had geweigerd alle deze roekelooze besluiten mede te onderteekenen.

In een woord de verantwoordelijkheid der Ministers gebragt ter beoordeeling van het hoogste politieke ligchaam, ten einde een onkundigen of roekeloozen Minister onbekwaam te doen verklaren, om langer den Staat te dienen, is de uiterste waarborg, welken de Natie tegen de misbruiken van de kroon vaststelt.

Is er eene misdaad gepleegd, welke valt in de gewone strafwet, dan behoort naar mijn inzien dat politiek ligchaam niet eens te vonnisen, maar den aangeklaagden Minister naar den gewonen regter te verwijzen. Zoo wordt, indien ik mij niet bedrieg, deze zaak ook in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika verstaan, en zoo alleen levert zij eene redelijke uitkomst op.

Gelijkheid van allen voor de wet; verantwoordelijkheid der Ministers; onmiddelijke verkiezing, en openbaarheid in de financiën, zie daar de eerste grondslagen van een echt grondwettig bestuur.

Maar ook dan, wanneer men met de beste trouw op dergelijken voet het nieuwe Rijk der Vereenigde Nederlanden vestigde, zoude zulks onvoldoende zijn, om alle

gemoederen te bevredigen en eenen staat van duurzame rust te verzekeren.

Om daartoe te geraken, moeten niet alleen de liberalen, maar ook de belijders van de Katholijken godsdienst worden te vrede gesteld, en moeten ook zij, die geene bepaalde staatkundige meening zijn toegedaan, en bijna uitsluitend op hunne materiële en geldelijke belangen zien, zoodanige voorzieningen verkrijgen, als welke die belangen bevorderen. Met andere woorden, vrijheid van Godsdienst en Onderwijs, vrijheid van handel en belangrijke bezuinigingen moeten worden ingevoerd.

Bij deze onderscheidene punten moet ik nog eenige oogenblikken stilstaan.

Het is niet genoeg te bepalen, aan alle bestaande godsdienstige gezindheden wordt gelijke bescherming verzekerd. De Godsdienst is eene betrekking tusschen den mensch en het Opperwezen. Geene magt op deze aarde heeft het regt op die betrekking eenen meerderen invloed uit te oefenen, dan die noodzakelijk is tot behoud van de maatschappelijke rust; zich te bepalen tot de Godsdienstige gezindheden, die thans bestaan, is voors'hands alle hervorming uitsluiten, en verlichting en kennis aan banden leggen. Het is meer zelfs, het is een bedwingen van elke Godsdienstige gezindheid in eenen eenmaal afgebakende kring, en daardoor eene aanmoediging van den secten-geest.

De scheidsmuur tusschen een behoorlijken invloed van het tijdelijk bestuur op de Godsdienstige gezindheden, en volstrekte wetteloosheid of losbandigheid, ligt, naar mijn inzien, geheel en al daarin, dat men de uitoefening van den uiterlijke Godsdienst voor ieder en een iegelijk geheel en al beperke binnen de kerken, kapellen en andere Godsdienstige gestichten.

Indien men dezen grondslag aanneemt, en daarbij slechts behoudt de strafbepalingen omtrent misdaden tegen personen, tegen goederen en tegen de goede zeden, welke ook binnen de muren der Godsdienstige gestichten niet ongestraft kunnen worden gepleegd, dan geloof ik, dat men tevens de gemoederen van allen zal bevredigen, en eene zoo ruime verdraagzaamheid zal verkrijgen, als in de menschelijke maatschappij denkbaar is.

Deze beginselen aannemende, behoeft men geen concordaten met het hof van Rome te sluiten, en geen politieke Commisnarissen in te stellen, om het toezigt te houden over de andere gezindheden. Laat Rome uit de in Nederland geboren Katholieke Priesters (want vreemdelingen behoeven wij op den Nederlandschen grond niet te gedoogen), Bisschoppen en Vicarissen benoemen; laat aan het Hervormd Sijnode de regeling der belangen van de Hervormde Kerk over; laat ook de Hoofden van andere gezindheden hunne belangen regelen, en geen onberaden godsdienstijver zal meer den gang van het bestuur, hetwelk zich geheel buiten de Kerk heeft geplaatst, belemmeren.

Eene moeilijkheid blijft hier, ik erken het, over: het is de bezoldiging der leeraren van de onderscheidene gezindheden. Hetgeen ten dien aanzien bestond, en nog op dit oogenblik bestaat, is zoo moeilijk te veranderen, dat er waarlijk bijna niet aan te denken valt, om het eenig doeltreffend middel te omhelzen, dat is, om aan elke gezintheid de bezoldiging harer leeraren over te laten.

Zoodra men afwijkt of afwijken moet van hetgeen waarlijk regtmatig en goed zoude zijn, komt men in moeilijkheden, welke op den duur tot oneenigheden leiden. Dit is het geval met het onderwerp hetgeen wij hier be-

handelen; en men zal derhalve bij hetgeen ten aanzien der bezoldigingen moet worden bepaald, het doel in het oog moeten houden, om eenmaal de regeling dier bezoldiging, en het bijeen brengen der middelen daartoe, aan de volgers der onderscheidene gezindheden over te laten.

Voor het oogenblik kan men dus behouden de bezoldiging zoo als die bestaat, en dezelve onderwerpen aan eene trapswijze vermindering, het overlatende aan de hoofden of bestuurders der gezindheden, om bij wege van genootschappelijke bijdragen, te voorzien in hetgeen van wege het algemeen bestuur, in het vervolg minder zal worden toegelegd.

Maar al ware het ook, dat de burgerlijke maatschappij moest belast blijven met de betaling der tractementen van de leeraren, op den voet als zulks nu plaats heeft, belet zulks niet de milde beginselen, welke ik heb voorgebragt, overigens aan te nemen.

Ik houde mij overtuigd, dat dusdanige vrijheid omtrent alle godsdienstige begrippen, tevens op dit punt katholieken en liberalen, protestanten en israëlitien, zal te vrede stellen.

Ten aanzien van het onderwijs geef ik gaarne toe, dat het bestuur een wezenlijk belang heeft bij de uitbreiding van kennis en verlichting; maar ik ben er verre van daan, om uit dien hoofde aan hetzelfde het regt toe te kennen tot het *compelle intrare*.

Eene verlichte regering moet met beleid de gelegenheid open stellen, om allerlei kundigheden te verkrijgen. Maar ook dit behoort niet te worden overdreven. Ja, ik durf gerust vast stellen, dat de mogelijkheid om die hoogere kundigheden te verkrijgen, welke zeer weinigen in de maatschappij behoeven, niet overmatig behoort te worden aangekweekt.

Tusfchen het hooger en lager onderwijs moet dus onderscheid gemaakt worden. Het lager onderwijs moet niet te zeer worden uitgebreid. Het behoort zich te beperken tot de eerste behoefte der minvermogenden. Het moet alom kunnen verkregen worden.

Het hooger onderwijs behoort alle vakken in te sluiten; het moet zijn luister verkrijgen van de hooge kundigheden en de wereldbekende beroemdheid der leeraren, en moet daarom niet verspreid in menigvuldige akademiën en illustre scholen, maar in één vereenigingspunt van hooge kennis en geleerdheid worden zamen getrokken.

Het is mijn doel niet hier in het breede te ontwikkelen de voordeelen, welke uit dergelijke inrigting van het onderwijs zouden voortvloeijen, noch om aan te wijzen hoe vele nadeelen een tegenovergesteld begrip ons in de toepassing heeft leeren kennen. Velen zijn er in de laatste jaren door te groote uitbreiding van het lager onderwijs van nuttige beroepen afgetrokken, en de weelde, waarmede het hooger onderwijs alom werd gegeven, heeft eene maatschappij gevormd van doctoren in de letteren en van meesters in de regtsgeleerdheid, die geen voedsel voor de toepassing hunner verkregene kundigheden kunnen erlangen, dan door eene voortdurende uitbreiding van beroepen, welke, bij eene overmatige vermenigvuldiging, tot de niet voortbrengende (improductieve) moeten behooren, alles tot aanmerkelijk nadeel van den Staat, en tot ontzettende vermeerdering van den ambts-honger, den kanker van onze eeuw.

Maar hetgeen ik hier boven bedoel, is de invloed, welke een bijna verplichtend onderwijs uitoefent op den nationalen geest. Het is niet mogelijk, dat een ieder de wijze, waarop het onderwijs behoort te worden geregeld,

met hetzelfde oog beschouwe. Intusschen zal zich wel elk huisvader het onvervreembaar regt toekennen, om zijne kinderen naar zijne meening te doen onderwijzen; en al ware het dus mogelijk, dat het hoog bestuur had uitgevonden en in toepassing gebragt een laag en hoog onderwijs, dat wel beredeneerd aan elk deskundigen onverbeterbaar moest toeschijnen, zoude nog allen, die de zaak anders inzagen, zich in hunne dierbaarste neigingen beleedigd achten, indien zij zich aan de instelling van het bestuur MOESTEN onderwerpen.

De slotsom van dit alles is, dat de regering eene ruime gelegenheid tot verkrijging van beperkt lager onderwijs, en eene beperkte gelegenheid tot verkrijging van een hooger of akademiesch onderwijs behoort daar te stellen, en het aan een ieder vrij moet staan, om van die gelegenheid, des goed vindende, geen gebruik te maken, en het onderwijs zijner kinderen over te laten aan wien hij goedvindt.

Indien men, naar aanleiding van dit alles, den staat op vaste grondzuilen zal hebben gevestigd, aan allen eene redelijke medewerking in het belang van allen zal hebben verzekerd, en de geliefkoosde neigingen van de meerderheid der leden van de maatschappij, zal hebben geëerbiedigd, blijven er slechts twee punten over, om het geheele Nederlandsche volk te winnen en duurzaam tot eenen staat te brengen, welke inwendig eendragtig, naar buiten eerbied inboezemt, en deze zijn: vrijheid van handel en bezuiniging in de inwendige huishouding van het Rijk.

De vrijheid van handel wordt in onze dagen niet meer gevraagd als eene uitsluitende behoefte van *Holland*. Zij sluit in zich de vrijheid van alle neringen en handteeringen, en wordt bij elke natie gevorderd, die hare belan-

gen wel verstaat, en vetouderde denkbeelden heeft afgeschud.

Nadat HUSKISSON in *Engeland*, waar steeds een stelsel van uitsluiting en van hooge regten werd aangekleefd, de behoefte van vrijen handel heeft aangetoond, en de meest verlichte sprekers in het huis der afgevaardigden van Frankrijk dezelfde leer hebben omhelsd, behoef ik mijne stelling niet in het algemeen aan te dringen. Maar de vrijheid van handel is daarbij het geliefkoosd denkbeeld in het bijzonder van Noord-Nederland, en zeker was het een grootsch denkbeeld van den *Graaf* VAN HOGENDORP, om onder de wijzigingen onzer staatsregeling op te sommen: DE VRIJHEID VAN HANDEL IN DE GRONDWET.

Men denke intusschen niet, dat met de afscheiding en de vrijheid van handel op eens de handeldrijvende wereld, zoo als oudtijds, naar ons zal toestroomen, en zich, gelijk voorheen, aan onze vrije markt cijsbaar maken. Neen! de hooge vooruitzichten, welke sommigen zich daarvan vormen, zullen waarlijk niet verwezenlijkt worden. Maar het duurzaam welzijn en de stevigheid van den Staat zijn ook niet verbonden aan overdadigen rijkdom, maar zij hechten zich aan het gevoel van nationaliteit, en aan de voldoening van die zedelijke behoeften, waarop de ingezetenen prijs stellen.

Ik gewaag hier dan ook alleen van den vrijen handel, omdat men daarin zal vinden een voldoening aan zijne dierbaarste verlangens, waarop men met nationalen trots den vreemdeling zal verwijzen. Hoe kleiner, ik herhaal het, de grenzen van het Rijk worden, hoe noodzakelijker het is, dat een ieder er zich gelukkig gevoele, en door dit gevoel zich aan Land en Vorst meer en meer hechte en verbindende.

Bij dit alles nu moet nog komen, hetgeen ik mischien in de eerste plaats had behooren te noemen, eene zuinige huishouding; een Staat, die niet voldoen kan aan zijne behoeften, gaat te gronde. Nederland, om zijne verbindingsen te kunnen nakomen, moet wel begrijpen dat het tot een derde is verminderd, en moet daar naar zijn geheel bestuur regelen.

Het eerste, hetwelk hier in aanmerking komt, is de civiele lijst. *WILLEM van Oranje*, Nederlandsch geëerbiedigde Koning, is een Noord-Nederlander, en het zal hem dus niet hard vallen te deelen in de rampspoeden die de Nederlanden hebben getroffen. Eenen hoogen staat te voeren en eene luisterrijke hofhouding te hebben, maakt de grootheid der Koningen niet uit. Schooner is het een welvarend volk te besturen, dan in een luisterrijk paleis over een arm volk te heerschen. Naar evenredigheid der vermindering van grondgebied mag men wenschen dat ook de civiele lijst verminderd worde.

Een Staatsraad kan eene behoefte zijn in een groot en uitgebreid Rijk, hij zal het niet zijn in Noord-Nederland. Er is gelegenheid genoeg in een zoo klein land, om zich met alle plaatselijke belangen bekend te maken, en bij het ontwerpen van maatregelen inlichtingen te bekomen, dan dat dergelijk kostbaar kollegie zoude moeten worden behouden; te meer meen ik daartegen gerustelijk te mogen opkomen, als ik een oog sla op hetgeen door den Staatsraad in het Koninkrijk der Nederlanden is verrigt.

Ik zwijg van de zamenstelling van dat kollegie. Ik wil niet aanwijzen hoe hetzelfde slechts eene schuilplaats is geweest voor allen, die eenmaal aan het hoofdbestuur geplaatst, daarna van hetzelfde werden verwijderd. Maar

welke gedenkteekenen van staatkunde en beleid heeft die Raad toch nagelaten? Het ontwerpen van wettelijke of reglementaire bepalingen, en het nazien van ontworpen voorstellen van wet, waren hare voornaamste, eigenlijk hare eenige grondwettige werkzaamheden.

En wanneer ik nu bedenk hoe de wetten en reglementen, welke bij ons zijn ingevoerd, zijn zamengesteld; als ik mij herinner dat inhoud en vorm zich veelal vereenigden om de ontwerpers van schaamte te doen blozen, als ik naga, hoe dikwijls het bij de eerste voorstelling dier wetten aan de Staten Generaal is gebleken, dat noch verband in de bepalingen zelve was te vinden, noch hetgeen reeds vroeger was vastgesteld en behouden moest blijven, met dezelve instemde, dan voorzeker kan ik geene bewondering koesteren voor hetgeen die Raad van State heeft opgeleverd.

Het verledene pleit dus niet voor het behoud van dit kostbaar ligchaam, en de toekomstige staat van Noord-Nederland maakt het behoud er van geheel nutteloos.

De groote handhaver van 's Lands crediet, Z. Exc. de Minister *van Tets*, heeft terecht gezegd, dat de zuinigheid de beste bron van de inkomsten des Staats is; bezuinigingen zijn noodig en onvermijdelijk, zonder dezelve staat welhaast een jammerlijk bankroet voor de deur. Maar het is niet met kleine middelen, met krachtelooze maatregelen, dat men tot die bezuinigingen zal komen. De spilziekte zit in het aangenomen stelsel, en de hervorming, zal dezelve wezenlijk zijn, moet tot den oorsprong des kwaads doordringen. Geene besparing van centen gelijk bij elke begrooting plaats had: geene verwijzing naar de toekomst: de nood dringt: het gevaar is grooter dan men denkt: de bezuiniging moet met eene vaste en onverschrokken

hand worden aangevangen, doorgezet en ten einde gebracht.

Het Justitiewezen, wel verre van kostbaarder te worden, moet en kan op zuiniger voet worden ingerigt. Daartoe behoort men eens vooral vaarwel te zeggen aan dat afgesleten denkbeeld van meer of min bevoorregte regtsgedingen.

Waar toe dient het, dat een Hooge Raad over actiën tegen Koning en Prinzen of tegen den Staat oordeele, en wegens gewone misdaden, Ministers of volksvertegenwoordigers voor denzelfden alleen te regt staan?

Meent men dat zulks een waarborg is tegen misbruik, eene verzekering voor betere regtsbedeeling? Het is juist het tegendeel, de Staat geroepen voor de gewone regtbanken, vindt in het hooger beroep, in een tweede onderzoek, 't welk dan open blijft, meer zekerheid voor een onbevooroordeeld uiterlijk gewijsde, dan in de zamenstelling van een' Hoogen Raad; en de ambtenaar van misdaad beschuldigd, moet te vrede zijn met de waarborgen ten behoeve van alle burgers ingesteld, of de burgers zelve hebben regt, om over de ongenoegzaamheid dier waarborgen te klagen.

Het eenmaal door Koning of Natie in den ambtenaar gesteld vertrouwen, geeft hem geene aanspraak op eene afzonderlijke beoordeeling van zijn maatschappelijk, dat is, van zijn als burger gehouden gedrag.

En van de andere zijde, behooren ook op de beoordeeling van dat gedrag, geene denkbeelden van staatkunde, of geen invloed van hooger gezag te werken.

Hetzelfde geldt omtrent de Militaire Regtbanken en Hoven; dat die naar bepaalde regelen worden bijeen geroepen, om over zuivere militaire misdrijven te oordee-

len, is in vele opzigten nuttig, zoo wel om het standpunt, waaruit die overtredingen moeten worden beschouwd, als om den indruk der straffen, die daarop worden toegepast, te lenigen.

Maar ook bij de toepassing der strafwetten omtrent gewone misdrijven, den regtsdwang van militaire Regtbanken en van een hoog militair Gerechtshof in te roepen, strekt eenig om de uiterlijke gewijsden van overdrevene strengheid verdacht te maken, en de schande, welke men te regt aan misdaden van valscheid, diefstal of knevelarij hecht, te verminderen.

In andere landen bepaaldelijk in *Engeland*, stelt de gewapende magt er prijs op, dat bij gewone misdaden, ook over haar de gewone Regtbank van gezworenen uitspraak doet, en zeker in een tijd, dat de militairen niet meer als bijzondere lijfwachten der regeerders worden aangemerkt, maar onder het wapenkleed van elk derzelven het hart van een burger klopt, behoort geen afzonderlijke regtsdwang te bestaan, dan voor hetgeen wezenlijk afgezonderd is, de krijgstucht en de krijgsëer.

Op dien voet deze belangrijke zaak regelende, zijn er alleen tijdelijke Regtbanken en Gerechtshoven noodig, wel naar bepaalde regelen bijeen te roepen, maar welke des echter na den afloop der aangewezen werkzaamheden, worden ontbonden. Zoo doende wordt het Hoog Militair Gerechtshof en zijn aanhang van Fiscaal en Auditeurs nutteloos, en weder eene aanmerkelijke bezuiniging daargesteld.

De geheele zamenstelling der regterlijke magt, zoo als die ontworpen is bij de Grondwet van 1815, en is uitgebreid bij de wet van 1827, voegt ons niet meer, zoo zij al immer voegzaam mag zijn geoordeeld.

Men vernietige de regtbanken van eersten aanleg, welke

slechts eene kamer tellen; en over een te klein landschap zijn ingesteld. Men behoude de overige, en drage aan dezelfde met het beleid der burgerlijke regtsoefening ook de uitspraak over de lijfstraffelijke zaken op.

Zeker het ware te wenschen, dat men hiermede mogt vereenigen de instelling van gezworenen. Maar ik heb het reeds gezegd ook vooroordeelen moeten worden ontzien en Noord-Nederland schijnt nog niet op de hoogte, om alle de voordeelen van deze instelling op den waren prijs te schatten.

Het bestaande Hoog Gerechtshof blijve belast met de in beschuldiging stelling, en worde tevens een raad van gratie voor den Vorst. Het oordeele in *appel* over alle zaken, nu reeds in hooger beroep, daaraan opgedragen, en worde tevens een hof van casatie zoo ten criminele als ten civiele, in alle mogelijke zaken, welke niet bij wege van *appel* voor hetzelfde kunnen worden gebragt.

Indien men bedenkt, dat bij het *appel* alle gronden kunnen worden aangevoerd, welke opening tot casatie geven, en dat op den voet door ons aangewezen, elk vonnis, waarbij de wet, hetzij ten aanzien van den grond der zaak, hetzij ten aanzien van den vorm, mogt zijn verkracht, ter kennisse van het Hoog Gerechtshof kan worden gebragt, dan zal men bevinden, dat op deze wijze met aanmerkelijke bezuinigingen eene nuttige eenheid in de toepassing der wet kan worden gebragt.

Sommige regtbanken houden dan op te bestaan. Het beleid der lijfstraffelijke regtspleging wordt nader bij de regtbehoevenden gebragt. Het voeren van burgerlijk regtgedingen wordt niet te zeer aangemoedigd. Geene reizende raadsheeren worden meer, op groote kosten, naar de Provinciën gezonden. De gang der zaken bij het Hoog

Geregtshof wordt daardoor minder gestremd. Elk ligchaam verkrijgt eene meer vrije en buiten hooger invloed staande werking. In een woord, het nuttige vereenigt zich zoo als gewoonlijk met het goede en het regtvaardige.

In de groote Steden kan de vernietiging der Vrederegters nog een middel van bezuiniging zijn. Een, twee of meer regters uit de regtbanken kunnen gevoegelijk met hunne werkzaamheden worden belast.

In de zamenstelling der Regterlijke magt derhalve kunnen, als in andere vakken, zonder benadeeling van de belangen der ingezetenen, aanmerkelijke bezuinigingen worden daargesteld.

Ten aanzien der financiën komt al dadelijk in aanmerking, het geheimzinnig Amortisatie Syndicaat met zijne permanente commissie, bestaande uit een president af 12000 's jaars, en eene menigte van leden, met eene jaarwedde van f 4000 bezoldigd.

Ons Domein-bestuur behoudt na de affcheiding van Zuid-Nederland geene omslagtige werkzaamheden meer, en het is te wenschen, dat speculaties van het Gouvernement tegen de ingezetenen, dat is, van den beheerder tegen de beheerden, dat is, tegen hen ten wiens behoeve het geheele Bestuur is ingesteld, eindelijk eens zullen ophouden.

Zoo er mogelijkheid is een deel der schuld te vernietigen, het worde niet alleen bij de wet bepaald, maar er worde tevens bij uitgedrukt, op welke wijze, ten aanzien van een ieder, die vernietiging zal plaats hebben.

Met openhartigheid alles open leggende, behoeft men noch zoo vele commissien, noch zoo vele ambtenaren, noch zoo veel geschrijf, en de ingezetenen mogen er zich

van verzekerd houden, dat naarmate de gang van het bestuur meer ingewikkeld is, naar die mate hunne belangen slechter worden behartigd.

Uit den aard der zaak behoort het beheer der ontvangsten en der uitgaven onder een en hetzelfde hoofd te staan. Wil men ten minste vermijden eene botsing tusschen twee hoofden, waarvan de een alle uitgaven als het ware goedkeurt, de andere zich daarentegen tegen alle verzet.

Onze kundige landgenoot en ook door eerlijkheid be- roemde financier, de Heer COGEL, heeft meer dan eens, dit ons beginsel voorgestaan, en de reden dat hij in later tijd niet tot het bestuur der geldmiddelen is geroepen, ligt wellicht daarin, dat hij het niet anders wilde aanvaarden, dan met de vereeniging van ontvangsten en uitgaven onder zijn bestuur.

Administrateurs der registratie, der accijnzen, der Posterijen, der Nationale nijverheid en het onderwijs, worden dan van kleine Excellentien, gewone Chêfs van afdeelingen, en hebben er geen belang meer bij, door omslagen uitbreiding van werkzaamheden, het denkbeeldig aanzien van hun dikwijls nietig beheer uit te breiden.

Dit laatste geldt ook omtrent het Binnenlandsch-bestuur: maar ten dien aanzien valt nog meer aan te merken. Hier bezuiniging invoerende, moet men terug komen tot de zuivere beginselen van een regtvvaardig en welwillend bestuur. De behartiging der binnenlandsche belangen, moet zoo veel mogelijk aan de belanghebbende worden opgedragen.

Er moet een einde gemaakt worden aan die droevige bemoeialheid, welke alleen strekt, om door het vermenigvuldigen van ambten en posten, de een ten behoeve

van den anderen te verrijken. De nijverheid moet aan den nijveren, de handel aan de handelaren worden overgelaten. De wetenschappen vinden haren steun in de geleerden. Hare aanmoediging in de verlichting en beschaving van het volk. De kunsten ontleenen haren glans uit de kunstenaars zelve, en vinden hare belooning in de bewondering der wereld en den prijs die zij er op stelt.

Dus doende behoeven wij geene kostbare instellingen van Koninklijke instituten; geene Departementen van nijverheid, van kunsten en wetenschappen, en wordt de regering, hetgeen zij zijn moet, de bestuurster van hetgeen is, en laat zij aan de ingezetenen over te scheppen hetgeen worden moet.

Meer of min geldt al hetgeen ik tot dus verre heb gezegd, ook ten aanzien der verdediging van het land. Aan de regering blijft toebetrouwd de verzorging der bolwerken van den Staat, en de instandhouding van onontbeerlijke magazijnen, ten einde in tijd van nood een ontzagverwekkend materiëel te kunnen bijeenbrengen. Zij behoude eene kern van gewapende manschappen, welgeoefend en vooral rijk in kundigheden, zoodat elk soldaat onderbevelhebber, elk onderbevelhebber des noods als hoofd kan bevelen.

Maar de steun van verdediging moet gezocht en gevonden worden in de Natie zelve. De wapening van Schutterijen moet worden aangemoedigd. De oefening derzelve zoo wel te paard, als te voet en met geschut moet worden bevorderd, en onkostbaar zal men verkrijgen eene magt in staat om den vreemdeling weerstand te bieden.

Altijd uitgaande van het beginsel, dat zoo veel mogelijk de behartiging van aller belangen aan de natie zelve moet worden opgedragen, zal men kracht met zuinigheid vereenigen.

Indien ik, mijn vriend, alle de nu reeds aangeroerde punten in het breede moest ontwikkelen, zoude ik moeten stilstaan ook bij de wijze waarop de bestuurders plaatselijk moeten worden verkozen, en ook in het bijzonder hoe dergelijke verkiezing moet worden ingerigt ten aanzien der lagere en hoogere bevelhebbers van die Nationale krijgsmagt, welke wij Schutterijen noemen. Dan dit zoude mij verder leiden, dan mijn bestek voor als nog toelaat.

Ik eindig dan ook hier mijne aanmerkingen omtrent de in te voeren bezuinigingen, om dat het beginsel, hetgeen ik heb aangewezen, en waarvan men behoort uit te gaan, genoegzaam is, om het bestuur op den weg te brengen, en in allen opzichte onmisbare verbeteringen daar te stellen.

Ik ontveins het mij niet, de invoering van al hetgeen ik wensch, is aan moeilijkheden onderhevig en zal menigēen diep treffen. Allen die daardoor zullen lijden, zullen een kreet doen opgaan, welke ligtelijk weerklank zal vinden, daar het goede minder lofredenaars heeft, dan een oogenblikkelijk nadeel van weinigen velen tot bedilfers maakt. Ja, het is zelfs onmogelijk de vereischte bezuinigingen in te voeren, zoo daar niet mede gepaard gaan de milde beginfelen, welke ik als eene eerste noodzakelijkheid heb aangewezen.

Tot dus verre vindt men de aanbidders en bewonderaars van het bestuur alleen in hen, die van hetzelfde afhankelijk ten koste van het algemeen leven; voortaan zal men in de grootste menigte welke vreemd is aan, en onafhankelijk van het bestuur, de verdedigers van hetzelfde moeten zoeken, tegen hen die bevorens aan hetzelfde verbonden heetten.

Het regtvaardige en het nuttige gaan hier, even als in

alle menschelijke zaken, wanneer men ze wel doordenkt, gepaard; en de onverbiddelijke noodzakelijkheid heeft ons in den toestand gebragt, dat wij op duizende vroegere dwalingen moeten terugkomen, en de regtvaardigheid tot eenige gids aannemen.

Wil men het oude blijven aanhangen, wil men overal de hand in hebben, overal blinde bewonderaars ontmoeten, en altijd in plannenmakerij voortgaan, dan is alles verloren, want de staat van onze financien is van dien aard, dat zonder een heelmeeester, die met een onverschrokken hand den kanker tot op het been uitsnijdt, het Nationaal bankroet onvermijdelijk is.

Zie daar, mijn Vriend, in groote trekken aangewezen wat ik in deze hagchelijke oogenblikken nog heb gemeend ter neer te moeten schrijven. Ik heb mij daarbij bepaald tot hetgeen Noord-Nederland in het bijzonder betreft, en niet dan met schroom een blik op den Staatkundigen toestand van Europa geworpen. Ik zal daarbij ook ten flotte niet lang stilstaan, maar dit toch moet ik opmerken, dat welligt op dit oogenblik het vraagstuk zal worden beslist, of het Noorden het Westen zal beheerschen, dat is, of de beschaafde Natiën der aarde, het magtige *Frankrijk* en *Engeland* den nek zullen krommen onder het juk van *Rusland* en van *Oostenrijk*. De historie van vroeger tijd moge tot les strekken van hetgeen het Westen van het Noorden te vrezen heeft, en *Engeland* vooral moge gedachtig zijn, dat zoo eenmaal *Frankrijk*, niet door den wil van *Engeland*, maar ondanks hetzelfde worde verdrukt, het ook met de grootheid van *Engeland* gedaan is.

De Staatsmannen, welke thans *Brittannie* besturen, zijn te zeer van deze waarheid overtuigd, dan dat zij

immer werkeloos een oorlog van beginselen gerigt tegen het herschapen *Franrijk* zouden aanzien

Het zij men nu aanneme de vooronderstelling, dat het tot een oorlog kome tusschen het Westen en het Noorden, het zij men aanneme dat het beginsel van *non interventie* heilig worde gehandhaafd, (*outinam!*) in beide gevallen behoeft *Nederland* de instellingen, welke wij verlangen.

Komt het toch tot eenen oorlog, dan zal men te vergeefs in de zonen der Gemeenebestgezinde vereenigde Nederlanden bondgenooten zoeken, om de vrijheid te bestrijden, en de leerstellingen van METTERNICH tegen die van BROUGHAM en van LODEWIJK PHILIPPUS van *Frankrijk* te verdedigen.

Blijft de vrede bewaard, en het stelsel van *non interventie* geheiligt, dan kunnen wij immers, wanneer alles rondom ons milde beginselen ademt, niet achterblijven: ja, wat meer is, wij behoeven dan, ik meen het te hebben aangetoond, de toepassing dier beginselen, om onafhankelijk te blijven bestaan, en eene huishouding van Staat daar te stellen, waar in de behoeften niet verre weg de inkomsten overtreffen.

Gaarne had ik aan mijne denkbeelden meerdere ontwikkeling gegeven: maar gij weet het, de oogenblikken, welke ik bezig om u te schrijven, moet ik aan menigvuldige werkzaamheden ontrukken. Ik laat dus veel over aan den kundigen lezer, en bid u, zoo gij met mij instemt, ook op uwe beurt mijne denkbeelden ten toets te brengen, en die met uwe toelichtingen te verrijken.

Ons oogmerk, dat weet ik, is hetzelfde. De bevordering der belangen van het regerend huis, en van het Nederlandsche Volk. Dat oogmerk blijve ons bij, even als de vriendschap die ons verbindt.

7 Januarij 1831.

B.

